

INFORMATION PLATFORM "CENTER FOR INNOVATIVE THINKING"
UKRAINIAN INSTITUTE OF SCIENTIFIC STRATEGIES
EUROPEAN UNION RESEARCH DEPARTMENT
SCIENTIFIC AND PUBLISHING CENTER "PROGRESS"

CURRENT ISSUES IN SCIENCE

PROCEEDINGS OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC
AND PRACTICAL CONFERENCE

**JANUARY 9-11, 2026
DRESDEN, GERMANY**

LAW AND INTERNATIONAL LAW

УДК 347.122

Волков С. В.

студент кафедри державно-правових дисциплін,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

м. Київ, Україна

Науковий керівник:

Корольова Вікторія Вікторівна

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри державно-правових дисциплін,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

м. Київ, Україна

КЛАСИФІКАЦІЯ, ВИДИ ТА ФОРМИ ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Ключові слова: Зловживання правом, суб'єктивне цивільне право, добросовісність, межі здійснення цивільних прав, класифікація зловживання правом, форми зловживання правом, цивільно-правова відповідальність.

У сучасних умовах розвитку приватноправових відносин особливої актуальності набуває проблема зловживання правом, яка безпосередньо пов'язана з реалізацією суб'єктивних цивільних прав та свобод учасниками цивільного обороту. Формальне закріплення широкого кола прав та принципу диспозитивності у цивільному праві, з одного боку, створює умови для вільної реалізації інтересів особи, а з іншого - породжує ризики недобросовісного використання правових можливостей на шкоду іншим особам або суспільству в цілому.

Категорія зловживання правом є складною та багатовимірною, оскільки перебуває на межі дозволеної поведінки та правопорушення. Особа формально діє в межах наданого їй суб'єктивного права, однак фактично порушує принципи добросовісності, розумності та справедливості, що є фундаментальними засадами цивільного права. Саме тому інститут заборони зловживання правом відіграє важливу роль у забезпеченні балансу приватних і публічних інтересів.

У цивільному праві України заборона зловживання правом закріплена на рівні загальних засад правового регулювання. Вона слугує інструментом обмеження формально законної, але соціально шкідливої поведінки учасників цивільних правовідносин. Разом із тим, відсутність чіткого законодавчого визначення поняття зловживання правом зумовлює необхідність його наукового осмислення, зокрема шляхом виокремлення класифікаційних критеріїв, видів та форм прояву такого зловживання.

Метою даних тез є аналіз підходів до класифікації зловживання правом у цивільному праві, а також характеристика основних видів і форм його прояву. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань: визначення поняття зловживання правом, розкриття його ознак, дослідження основних наукових підходів до класифікації зловживання правом, а також узагальнення практичних проявів цього явища у цивільних правовідносинах.

У науці цивільного права зловживання правом розглядається як складне правове явище, що може проявлятися у різних формах та видах залежно від характеру правовідносин, способу реалізації суб'єктивного права та наслідків такої поведінки. Відсутність законодавчо закріпленої класифікації зловживання правом зумовлює існування різних наукових підходів до його систематизації, що ґрунтуються на доктринальних критеріях.

Одним із найпоширеніших критеріїв класифікації є характер здійснюваного суб'єктивного права. За цим критерієм розрізняють зловживання майновими та немайновими правами. Зловживання майновими правами найчастіше проявляється у договірних відносинах, зокрема шляхом

формального використання прав з метою завдання шкоди іншій стороні або отримання необґрунтованих переваг. Натомість зловживання особистими немайновими правами пов'язане з порушенням меж здійснення прав на честь, гідність, ділову репутацію, недоторканність приватного життя тощо.

Іншим важливим критерієм є спрямованість поведінки суб'єкта. У межах цього підходу в науці виокремлюють умисне та неумисне зловживання правом. Умисне зловживання характеризується наявністю чіткої мети - заподіяння шкоди іншій особі або досягнення неправомірної вигоди. Неумисне зловживання правом, у свою чергу, може виникати внаслідок помилкового розуміння обсягу чи меж суб'єктивного права, однак і в такому разі воно підлягає правовій оцінці з позицій добросовісності та розумності.

З огляду на форму реалізації права у доктрині також розрізняють активні та пасивні форми зловживання правом. Активне зловживання полягає у вчиненні певних дій, які формально відповідають змісту суб'єктивного права, але суперечать його соціальному призначенню. Пасивне зловживання, навпаки, проявляється у свідомому невикористанні права або ухиленні від виконання обов'язків з метою створення несприятливих наслідків для іншої сторони правовідносин.

Окрему увагу в наукових дослідженнях приділено класифікації зловживання правом залежно від сфери правовідносин, у межах яких воно виникає. У цьому контексті виділяють зловживання правом у договірних, корпоративних, сімейних, спадкових та процесуальних правовідносинах. Такий підхід має важливе практичне значення, оскільки дозволяє враховувати специфіку конкретної галузі правового регулювання та обирати адекватні засоби правового реагування.

Отже, класифікація зловживання правом у цивільному праві має не лише теоретичне, а й практичне значення, оскільки сприяє глибшому розумінню природи цього явища та формуванню ефективних механізмів його попередження і припинення. Різноманітність наукових підходів до класифікації

зловживання правом свідчить про багатогранність даного феномена та необхідність його комплексного дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996.
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003.
3. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. – Харків : Консум, 2011.